

CARL SVANBERG

EN LOVSÅNG TILL KAPITALET

HUR KAPITALISMEN UTRADERADE FATTIGDOMEN
OCH SKAPADE MEDELKLASSEN

Introduktion

9 juni 2021

1958 sade Ludwig von Mises:

The capitalist system was termed 'capitalism' not by a friend of the system, but by an individual who considered it to be the worst of all historical systems, the greatest evil that had ever befallen mankind. That man was Karl Marx. Nevertheless, there is no reason to reject Marx's term, because it describes clearly the source of the great social improvements brought about by capitalism. Those improvements are the result of capital accumulation; they are based on the fact that people, as a rule, do not consume everything they have produced, that they save—and invest—a part of it.¹

I denna essäsamling kommer jag att demonstrera Mises tes. Detta är mitt budskap i ett nötskal: När "de rika" – nästan uteslutande högproduktiva affärsmän – sparar och investerar, sätter de indirekt löner på massornas bankkonton, mat på deras bord, tak över deras huvuden, kläder i deras garderober, bilar i deras garage, TV i deras vardagsrum, kyl, frys, diskmaskiner, spisar i deras kök, tvättmaskiner och torktumlare i deras badrum, datorer på deras skrivbord, smarttelefoner i deras händer, surfplattor i deras famnar, läkemedel i deras medicinskåp, och allt annat som hör det bekväma medelklasslivet till. Tack vare allt kapital som sparas och investeras är dagens "fattiga" rikare än gårdagens medelklass² samtidigt som dagens medelklass är rikare än gårdagens miljardärer.³ Därav denna lovsång till kapitalet och systemet som främjar dess ackumulering, kapitalismen.

Nationalekonomins “lackmustest”

12 april 2021

I *Economics in One Lesson* skriver Henry Hazlitt:

In this lies almost the whole difference between good economics and bad. The bad economist sees only what immediately strikes the eye; the good economist also looks beyond. The bad economist sees only the direct consequences of a proposed course; the good economist looks also at the longer and indirect consequences. The bad economist sees only what the effect of a given policy has been or will be on one particular group; the good economist inquires also what the effect of the policy will be on all groups.⁴

Huruvida man tar hänsyn till det sedda och det osedda; så sammanfattar Henry Hazlitt skillnaden mellan en bra och dålig nationalekonom. I resten av sin klassiska bok går han metodiskt igenom hur fel det blir när man missar “det man inte ser”. Det mest pedagogiska exemplet är Frédéric Bastiats egna och mest kända: det krossade fönstret.⁵ Men jag har dock kommit fram till att det mest talande exemplet – som mer än något annat indikerar en genuin förståelse för hur ekonomin fungerar – är hur man ser på kapitalets roll i ekonomin.

Kapital är sparad välförhållande som används för att skapa mer välförhållande. Ta fiskaren som lägger undan några fiskar att leva på medan han gör ett fiskerät. För honom är fiskarna som han sparar kapital. Och i det här fallet använder han dem för att göra mer kapital, fiskerätet. Fiskerätet gör det möjligt att fånga fler fiskar. Nu kan man spara ännu fler fiskar som man kan leva på medan man bygger en fiskerät som gör det möjligt att fånga ännu fler fiskar vilket i sin tur

gör det möjligt att spara och investera ännu mer. Och så vidare.⁶ Att spara och investera är kapitalackumulation.⁷

Notera att orsakssambandet mellan kapitalackumulation, produktivitet och därmed massornas köpkraft är något vi kan observera. Vi kan se vilken skillnad fiskenätet, och senare fiskebåten, gör för fisket. Och vi vet av erfarenhet att stora fiskefångster brukar göra fisken billigare. Billigare fisk betyder högre köpkraft: antingen har vi råd att köpa fler fiskar eller också har vi råd att köpa mer av allt annat för pengarna som blir över efter vi har köpt fisk. Principen är densamma för alla varor och tjänster.

Exemplet ovan visar hur kapitalackumulation leder till högre produktivitet; att vi kan producera mer materiella värden per arbetare. Exemplet ovan visar också att högre produktivitet leder till högre köpkraft. Högre köpkraft utraderade den extrema fattigdomen i västvärlden och skapade den breda medelklassen. Högre köpkraft gjorde också att massorna hade råd att jobba mindre på tryggare och trevligare arbetsplatser och att skicka sina barn till skolan istället för fabriken. (Jag har förenklat diskussionen genom att utelämma betydelsen av teknologiska framsteg. Att ta med teknologiska framsteg skulle emellertid inte förändra någonting då kapitalackumulation och teknologi hänger ihop.)⁸

Produktion, inte konsumtion, är ekonomins motor och kapital finansierar all produktion; alla företag och jobb. Jag citerar mig själv:

Vem som helst kan verifiera detta när som helst genom att bara titta på verkligheten. Låt oss ta ett enkelt exempel: Hollywood. När man till exempel ska spela in en ny Marvel-film då kommer ingenting att ske förrän man har samlat ihop tillräckligt med kapital. Ofta kostar dessa

filmer ett par miljarder kronor att producera och marknadsföra. Man behöver kapital för att produktionen ska komma igång eftersom det är kapitalet som kommer att finansiera allting, inklusive allas löner, långt innan filmen kommer på biograferna. Principen är densamma för hela ekonomin.

Skådespelarna betalas innan filmen går upp på biograferna; utvecklarna betalas innan deras app lanseras; författare betalas innan boken är skriven; fabriksarbetarna får betalt innan bilarna säljs. Etc. Amazon, liksom många nystartade företag förlorade pengar i flera år. Men tack vare ständiga tillskott av nytt kapital, från långsiktiga kapitalister, kunde Jeff Bezos finansiera och expandera verksamheten.

Sist men inte minst, låt oss begrunda arbetsdelningen och dess förutsättningar. Arbetsdelningens värde för mänskligt blomstrande kan omöjligen överskattas. Det är till stor del tack vare arbetsdelning – att alla jobbar med det de gör bäst – som vi har så mycket vetenskap, teknologi och välbefinnande. Utan arbetsdelning skulle de flesta av oss ägna dagarna åt att fixa mat, boende och kläder. Utan arbetsdelning skulle vi vara utan el, vatten, bilar, telefon, radio, tv, datorer, internet, smarttelefoner, läkekonst, etc.

Så länge alla är fullt upptagna med att kämpa för det dagliga brödet går det inte för sig att ta en paus för att ägna sig åt annat som att uppfinna hjulet eller upptäcka naturlagar eller skriva romaner. Så länge vi lever ur hand i mun har vi inte råd med arbetsdelning. Sparande köper oss tiden (och pengarna) vi behöver för att skapa (eller köpa) verktyg som gör oss produktivare. Ett produktivare fiske gör som exempel att folk har tid att göra annat om dagarna än att fiska. De kan börja se efter dittills försummade behov och begär. Vad de än företar sig är det sparandet d.v.s.

kapitalet som finansierar den framväxande arbetsdelningen.⁹

I förbigående sagt kan jag inte låta bli att poängtera att Ayn Rand ofta betonade just sparandets d.v.s. kapitalets betydelse för vårt välstånd: "The concept of 'stock seed' unites the three essentials [time-savings-production] and applies not merely to agriculture, but much, much more widely: to all forms of productive work. Anything above the level of a savage's precarious, hand-to-mouth existence requires savings. Savings buy time".¹⁰

Förstår man kapitalets betydelse förstår man ekonomin. Man förstår källan till alla stora och varaktiga ekonomiska framsteg. Man förstår ekonomisk historia; varför vissa länder blev rika och andra ännu är fattiga. Man förstår med andra ord kapitalismens välgörande natur. Därför ser jag förståelsen för kapitalet som nationalekonomins "lackmustest".

”Nedsippringsteorin”

4 augusti 2020

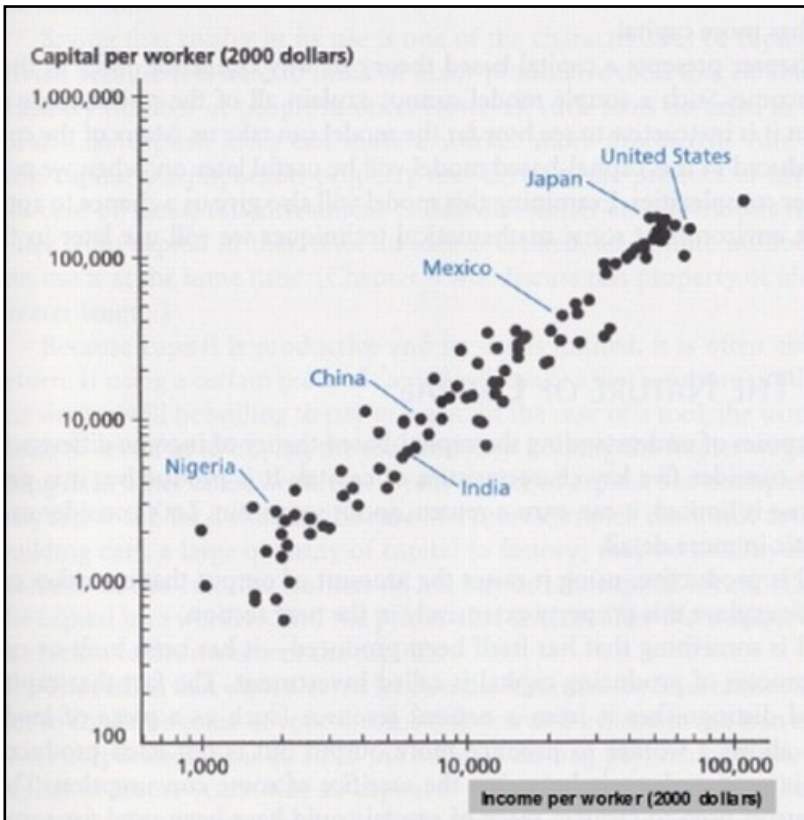
Wikipedia beskriver den så kallade nedsippringsteorin som ”antagandet att införandet av skattesänkningar eller andra ekonomiska fördelar för företag och höginkomsttagare indirekt bidrar till att förbättra de ekonomiska förhållandena för befolkningen som helhet”.¹¹ (Wikipedia är för det mesta en ganska dålig källa men den ger oss ändå ett hum om vad de flesta tror och ”vet”).

Hur ska skattesänkningar för ”de rika” gynna alla, inte bara de rika? Kritiker inbillar sig att de som förespråkar skattesänkningar för ”de rika” tror att resten vinner på det då ju mer mat de rika äter, desto mer smulor kan resten av oss leva på. Om detta vore argumentet för skattesänkningar för ”de rika”, då skulle kritikerna ha rätt. Men detta är en kausalitet som ingen någonsin har argumenterat för. Så kritikerna attackerar bara deras egna halmgubbe.

Så låt mig formulera om frågan för att få in den verkliga kausaliteten: Finns det belägg för att skattesänkningar på sparande och investeringar av kapital förbättrar massornas levnadsstandard? Absolut. Hur mycket som helst. Och vem som helst kan när som helst bekräfta det.

Kapital är välstånd som används för att skapa mer välstånd. Kapitalets roll i ekonomin är att finansiera all produktiv affärsverksamhet. Är man bekant med denna grundläggande nationalekonomiska insikt, då kan man snabbt och lätt bekräfta vikten av att spara och investera kapital.

Kapital finansierar alla privata jobb och löner. Så vem som helst som jobbar för ett företag kan med sina egna ögon se hur deras egna och alla andras levnadsstandard hänger på kapitalackumulering.

Din produktivitet, och därmed lön, beror huvudsakligen på hur mycket kapital som investeras per arbetare.¹² Ju mer kapital arbetare har att jobba med (maskiner, verktyg och redskap) som gör att vi kan producera mer per timme, desto större utbud. Ju större

utbud i förhållande till efterfråga, desto lägre priser. Ju lägre priser, desto högre köpkraft.¹³

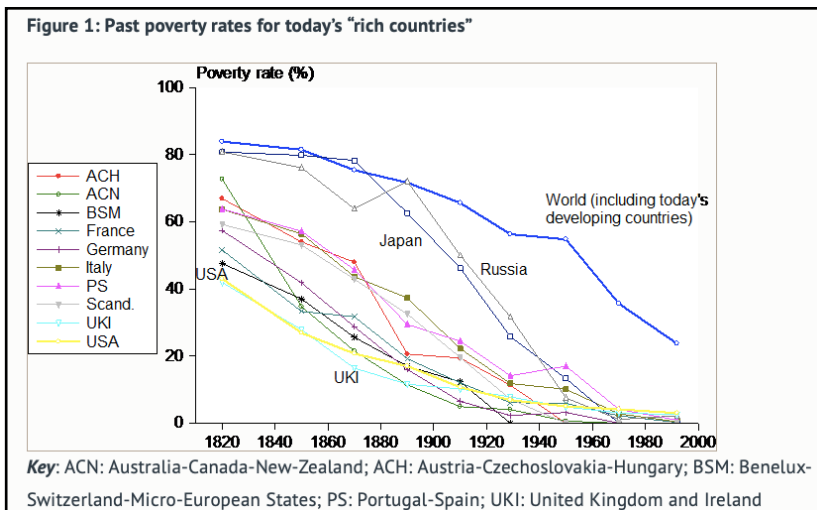
Högre produktivitet innebär att vi måste jobba mindre för att ha råd att köpa mer, fler och bättre varor och tjänster. Mätt i arbetstid har kostnaden för de allra flesta varor och tjänster aldrig varit lägre.¹⁴ För 100 år sedan jobbade och slet det typiska hushållet 75% av tiden för mat, kläder och boende. Idag spenderar det mindre än 30% på detsamma vilket gör att vi har mer över för annat.¹⁵

Samtidigt har kostnaden för "annat" också gått ned. Fem representativa exempel: Mellan 1919 och 1997 minskade kostnaden för en vanlig matkorg med 80%; 1908-1997 minskade kostnaden för en bil med 80%; 1900-1997 minskade kostnaden för 100 kilowatt-timmar med 99%; 1930-1997 minskade kostnaden för ett flyg från New York till Los Angeles minskade med 96%; 1954-1997 minskade kostnaden för en TV med 96%; och så vidare.¹⁶ Och då måste vi komma ihåg att kvaliteten på nästan allt är högre idag än för 100 år sedan. Ofta betydligt högre. (Det finns några undantag men de beror mest på statliga tvångsingrepp som skadliga skatter, subventioner och regleringar som gör en del varor och tjänster – till exempel sjukvård – onaturligt och obefogat dyra.)¹⁷

Högre produktivitet, och därmed köpkraft, gör att vi har råd att gå ned i arbetstid. Det är därför arbetsveckorna har minskat de senaste 150 åren från ca 70 timmar i veckan ned till ca 40. Denna trend påbörjades innan fackföreningarna hade något inflytande och innan staten började reglera arbetstimmarna. Arbetstimmarna började

gå ned eftersom det ligger i affärsmännens vinstintresse att attrahera arbetare med bättre löner och villkor.¹⁸

Ja, ur ett historiskt perspektiv kan kapitalackumulationens betydelse för massornas levnadsstandard knappast överskattas. I det kapitalistiska väst utraderades den absoluta fattigdomen *före* välfärdsstaten.¹⁹

Sådan är kapitalets välgörande roll för massornas levnadsstandard.

Det finns massor med bevis för det som felaktigt beskrivs som "nedsippingsteorin".²⁰ Ändå har jag bara skrapat på ytan här då det finns ytterligare observationer som bekräftar orsak-verkan. Ta bara en sådan sak som att högre bolagsskatter leder till lägre löner och vice versa.²¹

Förstår man värdet av att spara och investera kapital, då förstår man också varför det är vilseledande att kalla argumentet för att sänka skatterna för "de rika" för

"nedsippringsteorin". Namnet antyder felaktigt att massorna endast tar del av några enstaka droppar. I verkligheten översvämmas massorna av ett aldrig tidigare skådat överflöd – ett överflöd orsakat av ett skyfall av kapital, inte ett duggregn.

Tacka kapitalet för höga löner och generösa förmåner, inte "rörelsen"

10 april 2019

Idag tror de flesta att det är tack vare arbetarrörelsens "kamp" för "bättre villkor" som arbetarna har det så bra. Detta är en myt som bygger på en kombination av marxistiska premisser som förvirrar och förblindar människor samt generell nationalekonomisk okunskap. Denna myt sprids i de statliga skolorna där barnen knappt lär sig någon historia eller en sund nationalekonomi. Däremot lär de sig en massa marxistisk propaganda på SO-lektionerna.

Sanningen är att arbetarnas höga löner och förmåner är helt och hållet en produkt av deras höga produktivitet.²² Det enda sättet man kan höja lönerna och/eller erbjuda fler och mer generösa förmåner såsom fem veckors semester, betald föräldraledighet, o.s.v., utan att detta resulterar i lägre löner eller högre arbetslöshet, är för att produktiviteten ökar tillräckligt mycket. Och vad är den enskilt främsta orsaken till högre produktivitet? Kapitalackumulering. Det är därför man kan se detta samband mellan arbetarnas höga löner och generösa förmåner, och i förlängningen massornas levnadsstandard, och kapital investerat per arbetare, över hela världen och genom hela historien.

Det är affärsmännens sparande och investeringar som leder till kapitalackumulation, högre produktivitet och högre reallöner. Inte konsumtion – vare sig massornas eller affärsmännens. Affärsmän ackumulerar kapital, välstånd

som används för att skapa mer välbstånd, genom att spara och investera sina inkomster produktivt. Kapital investeras i produktiva, lönsamma företag som skapar jobb och producerar värdefulla varor och tjänster. Vinsterna som sparas får kapitalet att växa.

Det växande kapitalet investeras i verktyg och maskiner som ökar arbetarnas produktivitet (genom att till exempel möjliggöra massproduktion för massorna); utvecklandet och omfamnandet av ny teknologi som ytterligare höjer arbetarnas produktivitet (t ex nya och bättre robotar); nya industrier där arbetarna kan skapa större värden per timme än i de gamla industrierna (t ex bil-industrin istället för häst och vagn-industrin). Kapital investeras också i producerandet av kapitalvaror (t ex ovannämnda robotar) vilket direkt bidrar till kapitalackumulationen och därmed högre produktivitet och reallöner.

Kapitalackumulering höjer också arbetarnas löner eftersom det utgör efterfrågan på arbete. Jobb och löner skapas och betalas nämligen med affärsmännens kapital, och inte som de flesta tror med försäljningsintäkter.²³

Vem som helst kan verifiera detta när som helst genom att bara titta på verkligheten. Låt oss ta ett enkelt exempel: Hollywood. När man till exempel ska spela in en ny Marvel-film då kommer ingenting att ske förrän man har samlat ihop tillräckligt med kapital. Ofta kostar dessa filmer ett par miljarder kronor att producera och marknadsföra. Man behöver kapital för att produktionen ska komma igång eftersom det är kapitalet som kommer att finansiera allting, inklusive allas löner, långt innan filmen kommer på bioograferna. Principen är densamma för hela ekonomin.

Ju mer kapital, desto större är efterfrågan på arbete. Ju större efterfrågan är – och därmed också konkurrensen om arbetskraft – desto mer kommer affärsmännen att bjuda upp löner och förmåner. Det är därför som det alltid ligger i arbetarnas – den stora massans – rationella egenintresse att värna om den privata äganderätten, inte minst för de allra mest produktiva och förmögna affärsmännen. Ju mindre deras förmögenheter utsätts för skatter och inflation, desto mer kapital finns det för att efterfråga just arbete. Det vill säga, för att skapa jobb, konkurrera om arbetskraften, höja löner och strössa på med förmåner.²⁴

Affärsmännens konkurrens om arbetskraften gör att de måste erbjuda sina nuvarande eller framtida arbetare attraktiva villkor: bra löner och fina förmåner. Det är vinstintresset som motiverar dem till att erbjuda attraktiva villkor, inte arbetarnas "behov". För om de inte erbjuder tillräckligt bra villkor kan de gå miste om sina nuvarande eller framtida arbetare. De kan ju förlora dem till konkurrenterna. Och det är inte bra för vinsten. Titta på hur fotbollslagen i Europa slänger miljontals kronor efter talanger. Om de inte erbjuder tillräckligt bra löner och villkor, kan fotbollsspelarna byta lag. Principen är densamma för hela ekonomin.

Detta för mig nu till en intressant datapunkt som jag nyligen stötte på. Vet du hur många amerikanska kvinnor som får betald föräldraledighet av sin arbetsgivare? De allra flesta tror säkert att det är noll eller nära noll. I verkligheten rör sig om mellan 40-60%. Och andelen har tre- eller fyrdubblats de senaste femtio åren.²⁵

Detta beror inte på att den amerikanska arbetarrörelsens "kamp" för "bättre villkor" äntligen har börjat få

avkastning. Det beror inte heller på att USAs socialdemokrater har tvingat fram denna utveckling. Nej, det är vinstintresset – ren och skär girighet – som motiverar affärsmännen att erbjuda bättre löner och villkor.

Det är samma vinstintresse som motiverar affärsmän att erbjuda kortare arbetsdagar och betald semester. Det är också samma vinstintresse som har motiverat affärsmän att erbjuda sjukvårdsförsäkringar, subventionerad universitetsutbildning, subventionerad dagis (ibland på arbetsplatsen), subventionerad tjänstepension, o.s.v.

Ju intensivare konkurrensen om arbetskraft blir, desto kreativare måste affärsmännen bli för att locka arbetare. De måste komma på mer okonventionella förmåner som till exempel betald ledighet på fredagar och anställningsbonusar på hundratusentals kronor.²⁶

För kvinnor är det attraktivt om arbetsgivaren lockar med betald föräldraledighet. Därför är detta också något som fler och fler affärsmän erbjuder. Och det är, som sagt, kapitalackumulation och, som en följd, högre produktivitet som gör detta ekonomiskt möjligt. Utan kapitalackumulering hade generösare förmåner kommit till priset av relativt eller absolut lägre (real)löner och/eller högre arbetslöshet.²⁷

Statligt påtvingade förmåner som fem veckors betald semester är alltså inte något som arbetarna har fått som en gåva av staten eller av Socialdemokraterna eller av arbetarrörelsen. Det är i grunden en produkt av affärsmännens kapitalackumulering. För affärsmännens del gör det ingen större skillnad hur mycket av kompensationen som utgörs av lön eller förmåner, kostnaden är ju densamma i vilket fall som helst. Men om de inte själva får

välja om de vill ge arbetarna mer i lön istället för betald ledighet, kommer påtvingade förmåner endast att "betalas" av arbetaren själv då hon får en lägre lön än vad hon annars skulle ha fått och/eller att hennes framtida löneförhöjningar blir lägre än vad de annars skulle ha kunnat bli.²⁸

Så när Socialdemokraterna och arbetarrörelsen skryter om hur de har tvingat fram betald ledighet (t ex fem semesterveckor), då skryter de bara om att de har tvingat på arbetare lägre löner än vad de annars skulle ha fått. De skryter om att de har tagit bort möjligheten att förhandla fram en annan bättre kompensationsmix.²⁹ Om affärsmännen inte tillåts sänka lönerna (relativt och/eller absolut), då kan de bli tvungna att ta igen för de högre Arbetskraftskostnaderna genom att göra sig av med arbetare och/eller höja sina priser. I den mån så sker, då följer det att Socialdemokraterna och arbetarrörelsen skryter om att de har tvingat fram bättre villkor för vissa genom att tvinga fram sämre villkor i form av arbetslöshet och/eller lägre reallöner för andra.³⁰

Våra höga löner och generösa förmåner beror inte på arbetarrörelsens kamp utan på affärsmännens kapitalackumulation. Vi bör därför vara tacksamma för affärsmännens förmåga och vilja att bedriva lönsamma företag, och att spara och investera, inte arbetarrörelsens irrelevanta eller destruktiva "kamp".

Kapitalismen gjorde arbetsplatserna säkrare, inte arbetarrörelsens kamp

10 mars 2021

För ett tag sedan uppmärksammade förträffliga HumanProgress.org om att de amerikanska arbetsplatserna aldrig varit säkrare. 1913 dog 61 av 100 000 arbetare på jobbet. 2014 dog endast 3 per 100 000. Det är en nedgång på 95%. Vad förklarar nedgången? Marian L. Tupy skriver:

Labor union activism, including strikes and protests, has been traditionally credited with making the workplace safer. But, improving working conditions cannot be divorced from the overall improvement in the standard of living. The massive economic expansion in the second half of the 19th century, in particular, tightened the labor market and workers started to gravitate toward more generous employers. It was only after a certain critical mass of workers achieved more tolerable working conditions that more general workplace regulations became imaginable and, more importantly, affordable.³¹

Ja, ekonomiska framsteg gör säkrare arbetsplatser möjliga. Men Tupy antyder att kausaliteten är att när ekonomin växer blir arbetsmarknaden "stram" och den ökade konkurrensen tvingar affärsmän att locka med "generösare" villkor. Men beroende på hur detta tolkas är detta en halvsanning.

Ja, konkurrensen om arbetare gör att arbetsköpare måste locka med högre löner, bättre förmåner, tryggare och trevligare arbetsplatser. Men Tupys oförsiktiga resonemang

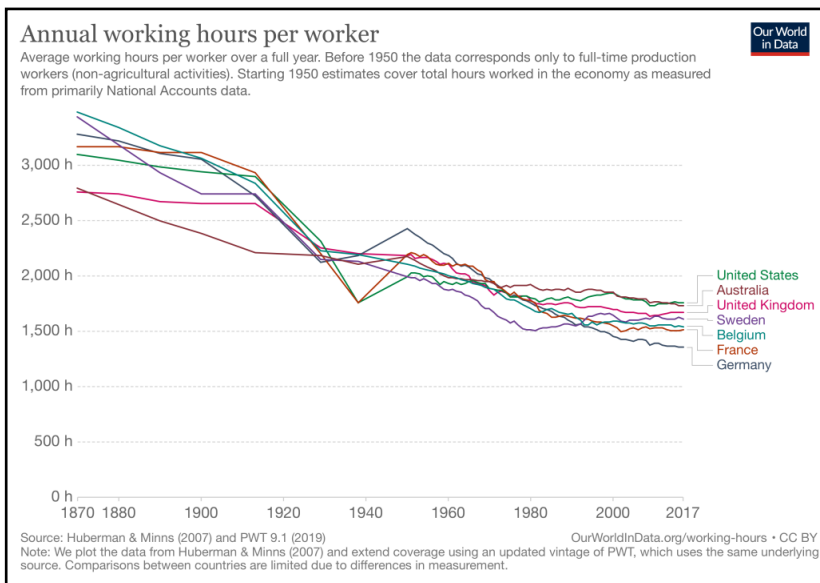
kan tolkas som att det är den högre levnadsstandard som kommer först, varför människor kan konsumera mera, ekonomin växer och att konkurrensen om den begränsade arbetskraften ökar. Tupy gör det verkliga orsakssambandet oklart. Tupys formuleringar kan ge en det felaktiga intrycket att det är konsumtion som driver ekonomin, inte produktion.³² Därför vill jag här lägga till väsentliga fakta.

Vår levnadsstandard bestäms av våra reallöner (lönen mätt i förhållande till mängden varor och tjänster som kan köpas d.v.s. köpkraften) och våra reallöner bestäms av produktiviteten. Ju högre produktivitet, desto högre reallöner.

Det var affärsmännens investeringar i verktyg och maskiner som höjde arbetarnas produktivitet och reallöner. I början var produktiviteten så låg att arbetarna behövde jobba 50, 60, 70 timmar i veckan för att försörja sig och sin familj. Men allteftersom reallönerna steg var köpkraften lika hög efter 60 timmar som den brukade vara vid 70 timmar. Och senare var den lika hög efter 50 timmar som vid 60. Och så vidare.³³

Så många arbetare hade nu råd att gå ned i arbetstid. De hade råd att gå ned i arbetstid och nominell lön (mätt i kronor och öron) eftersom deras reala lön (mätt i varor och tjänster) förblev densamma eller högre. Du behöver knappast tvinga affärsmän att minska sina lönekostnader genom att låta arbetare jobba färre timmar men ändå producera lika mycket eller mer än tidigare. Vinstintresset räcker. Så arbetstimmarna började gå ned i slutet av 1800-talet. Den vanlige amerikanen jobbar år 2020 ca 1300 färre timmar än år 1870!³⁴

Denna trend inleddes *innan* arbetarrörelsen fick något inflytande har fortsatt *oavsett* ländernas lagstiftning. Det beror på att det inte är lagstiftningen som är avgörande, utan produktiviteten. Det är därför de länder som har sett sin produktivitet stiga mest, de allra rikaste länderna, som också har sett de största arbetstidsförkortningarna.³⁵ Lågproduktiva, fattiga länder ser sin arbetstid stå stilla eller till och med öka.³⁶

Samma vinstintresse som driver affärsmän att locka med färre arbetstimmar får dem också att göra arbetsplatser tryggare och trevligare. Åtgärder som gör arbetsplatserna tryggare och trevligare brukar nämligen ofta betala sig själva. Trygga och trevliga arbetsplatser är ju attraktivare varför man kan locka folk att jobba för en med lägre löner än vad som hade krävts om arbetsplatserna var otrygga och

otrevliga. Det är ju därför farliga och smutsiga jobb betalar mer. De allra flesta föredrar att jobba på ett tryggt och trevligt kontor för en lägre nominell lön än, säg, i ett farligt och smutsigt avlopp för en högre nominell lön. Och de allra flesta har sedan länge råd att välja bort en högre nominell lön då vår rekordhöga produktivitet har resulterat i rekordhöga reallöner.

Det är vår höga produktivitet som har gjort trygga och trevliga arbetsplatser ekonomiskt gångbara. Utan vår höga produktivitet hade lagar som tvingar fram förbättringar också tvingat fram lägre löner eller arbetslöshet. Det finns många sätt vi kan se detta. Om staten utan hänsyn till produktiviteten tvingar ned arbetstiden från 40 timmar i veckan till 30 får man lägre löner eller högre arbetslöshet eller både och. Om staten utan hänsyn till produktiviteten tvingar fram kostsamma förbättringar på arbetsplatser måste det också resultera i lägre löner eller arbetslöshet.

Det enda som markant och varaktigt lyfter produktiviteten – och därmed massornas levnadsstandard – är kapital och teknologi. Arbetarrörelsen kan "kämpa" med strejker och lagar. *Men verkligheten är att inga strejker och lagar i världen kan trolla fram kapital och teknologi.* Tvärtom har arbetarrörelsens strejker och lagar endast bidragit till att hålla nere produktiviteten och därmed också massornas levnadsstandard.³⁷

Det är kapitalismens välgörande marknadskrafter³⁸ – utbud och efterfråga, vinstintresset, konkurrens – som har gjort våra arbetsplatser tryggare och trevligare än någonsin. Och det som har gjort detta ekonomiskt gångbart är

affärsmännens investeringar i verktyg och maskiner som höjer massornas produktivitet, inte arbetarrörelsens kamp.

Spontana tankar om “gross output”

30 april 2021

De flesta förstår sig inte på grundläggande national-ekonomi. Ett tydligt tecken på att man inte förstår hur ekonomin fungerar är att man har fått för sig att ekonomin drivs av konsumtion. Vid en första anblick låter det plausibelt. Ta bara det att BNP till 50-70% består av “privat konsumtion”. Alla vet att företag behöver kunder för att överleva. Ändå är det helt fel att tro att konsumtion är ekonomins motor.

Endast det vi blir varse om genom direkt observation, varseblivning, är självklart. Alla andra abstrakta resonemang och slutsatser måste vi härleda och logiskt berättiga. Och om de är sanna måste vi kunna härleda dem hela vägen tillbaka till varseblivning. Och gör vi det då kommer vi att se att ekonomin drivs av produktion, inte konsumtion.

Vi kan se att vi först måste producera innan vi kan konsumera. Vi måste jaga, fiska och samla innan det finns något vi kan äta. Vi måste så innan vi kan skörda. Vi måste sälja innan vi kan köpa. Affärens kunder måste först tjäna pengar, vanligtvis via deras arbete, innan de kan spendera dem.

Om vi tittar på verkligheten kommer vi inte bara att se sanningen i produktionens primat utan även kapitalets betydelse. Kapital är sparad välstånd som används för att producera mera välstånd. All produktion utöver vad du kan åstadkomma med dina bara händer – en verklig ur hand i mun-existens – finansieras av kapital. Jägaren måste ha kött (kapital) att leva på medan han bygger nya vapen (kapital)

för att förbättra sin jakt. Ju mer avancerad en ekonomi är, desto mer kapital behövs.

Jag brukar ge exemplet på en Hollywood-film: långt innan filmen går upp på vita duken måste man ofta investera en bra bit över en miljard kronor. Pengarna behövs för att köpa och hyra inspelningsutrustning och lokaler samt ersättning åt en hel armé av människor: regissören, kameramän, ljudtekniker, skådespelare, statister, sminköser, CGI-konstnärer, etc. Och alla får betalt innan filmen är färdig. Det är därför som ingen behöver vänta på att biljettförsäljningen ska komma igång för att de ska få betalt. Kapitalet finansierar filmen, inte biljettförsäljningen. Principen är densamma för all produktion. Alla företag och alla jobb finansieras av kapital.

Känner man inte till att kapitalfinansierad produktion driver ekonomin, inte konsumtion, då blir det svårt att se vad som är vilseledande med BNP. Det är svårt att se hur "vanligt folk" drabbas av skattehöjningar för "de rika". De flesta tror att sådana skattehöjningar bara minskar "de rikas" onödiga "privata skrytkonsumtion". I själva verket sparas och investeras direkt eller indirekt en stor del av "de rikas" förtjänster. På detta vis finansierar direkt eller indirekt "de rikas" kapital merparten av all produktion och alla jobb. Skattehöjningar för "de rika" är därför inte i någons rationella egenintresse.

Men även om någon, i något avseende, ser detta kan de ändå låta sig luras av abstrakta aggregat som bruttonationalprodukten, BNP. Men vad få känner till är att BNP bara fångar upp bråkdel av ekonomin. Merparten av ekonomins försäljningsintäkter uppstår via företag till företag (B2B), inte företag till konsument (B2C). Lite

förenklat fångar BNP upp B2C, inte B2B. Så BNP inkluderar försäljningsintäkterna av Hollywoods biljettförsäljning, men inte försäljningsintäkterna som uppstår vid Hollywood-filmernas produktion. På motsvarande sätt exkluderar BNP merparten av all produktion i ekonomin.³⁹

Det finns några ekonomer som har räknat ihop summan för samtliga försäljningsintäkter i ekonomin, inte bara försäljningsintäkterna för de slutliga konsumentvaror och -tjänsterna. En av dem är Mark Skousen. Han kallar summan av alla försäljningsintäkter för "gross output" ("GO") eller bruttoproduktionen (BP). Det visar sig att BP är ungefär dubbelt så stor som BNP!⁴⁰

Så istället för att "privat konsumtion" skulle motsvara 50-70% av BNP motsvarar den endast 25-35% av BP. BP visar att "privat konsumtion" bara utgör en liten del av ekonomin. Fast även detta sätt att uttrycka sig kan ge sken av att "privat konsumtion" får så mycket som 35% av ekonomins "hjul att snurra". Återigen, vi måste producera innan vi kan konsumera. Vår "privat konsumtion" betalas huvudsakligen med löner och löner måste jobbas ihop. Vidare finansieras våra löner, som allt annat, av kapital. Produktion är orsak, konsumtion är verkan. Alltid.

Noter

¹ Ludwig von Mises, *Economic Policy: Thoughts for Today and Tomorrow* (Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2006), 10-11.

² Michael W. Cox och Richard Alm, *Myths Of Rich And Poor: Why We're Better Off Than We Think* (New York: Basic Books, 1999); Steven Horwitz, "The Economic Condition of Poor Americans (and the rest of us) Continues to Improve", Coordination Problem, 27 november 2009, <https://austrianeconomists.typepad.com/weblog/2009/11/the-economic-condition-of-poor-americans-and-the-rest-of-us-continues-to-improve.html>.

³ Donald J. Boudreaux, "You Are Richer than John D. Rockefeller", Foundation for Economic Education, 22 april 2017, <https://fee.org/articles/you-are-richer-than-john-d-rockefeller/>.

⁴ Henry Hazlitt, *Economics in One Lesson: The Shortest and Surest Way To Understand Basic Economics* (New York: Three Rivers Press, 1979), 16.

⁵ Frédéric Bastiat, "That Which Is Seen and that Which Is Not Seen", Foundation for Economic Education, 29 maj 2015, https://fee.org/resources/that-which-is-seen-and-that-which-is-not-seen#broken_window.

⁶ Peter Schiff, *How an Economy Grows and Why It Crashes* (Hoboken: John Wiley & Sons, 2010).

⁷ George Reisman, *Capitalism: A Treatise on Economics* (Ottawa, Illinois: Jameson Books, 1996), 622-ff.

⁸ Reisman, *Capitalism*, 629-ff.

⁹ Reisman, *Capitalism*, 139-141.

¹⁰ Ayn Rand, *Philosophy: Who Needs It* (New York: Signet, 1982), 126

¹¹ "Nedsippringsteorin", Wikipedia, 5 maj 2021, <https://sv.wikipedia.org/wiki/Nedsippringsteorin>.

¹² Steve Landsberg, "The Path to Prosperity", The Big Questions, 10 april 2012, <http://www.thebigquestions.com/2012/04/10/the-path-to-prosperity/>; Daniel J. Mitchell, "The Myth and Reality of Trickle-Down Economics", International Liberty, 27 september 2016, <https://danieljmitchell.wordpress.com/2016/09/27/the-myth-and-reality-of-trickle-down-economics/>.

¹³ George Selgin, *Less Than Zero: The Case for a Falling Price Level in a Growing Economy* (Washington, D.C.: Cato Institute, 2018).

¹⁴ I den mån staten ökar penningmängden resulterar stigande produktivitet i att löner stiger snabbare än priser (Reisman, *Capitalism*, 659). I detta sammanhang är det enklaste sättet att mäta reallönerna är att se på tidskostnaden. Alltså hur många minuter, timmar, dagar, veckor, år, o.s.v., vi måste arbeta för att ha råd med olika varor och tjänster.

¹⁵ W. Michael Cox och Richard Alm, *Time Well Spent: The Declining Real Cost of Living in America* (Dallas: Federal Reserve Bank of Dallas, 1997), 10.

¹⁶ W. Michael Cox och Richard Alm, *Time Well Spent*, 5-ff.

¹⁷ George Reisman, "The Real Right to Medical Care Versus Socialized Medicine", *The Jefferson School of Philosophy, Economics, and Psychology*, 2 augusti 2009, http://www.capitalism.net/articles/SOC_MED_files/The%20Real%20Right%20to%20Medical%20Care%20Versus%20Socialized%20Medicine.html; Milton Friedman, "How to Cure Health Care", *Hoover Digest*, 30 juli 2001, <https://www.hoover.org/research/how-cure-health-care-0>.

¹⁸ Reisman, *Capitalism*, 644.

¹⁹ Martin Ravallion, "Poverty in the Rich World When It Was Not Nearly So Rich", Center for Global Development, 28 maj 2014, <https://www.cgdev.org/blog/poverty-rich-world-when-it-was-not-nearly-so-rich>.

²⁰ Reisman, *Capitalism*, 682-ff.

²¹ Emanuel Örtengren och Jacob Lundberg, "Vem betalar bolagsskatten?", Timbro, 12 december 2019, <https://timbro.se/ekonomi/skatter/vem-betalar-bolagsskatten/>.

²² Hazlitt, *Economics*, 139-ff.; Reisman, *Capitalism*, 613-ff. Tvärtemot vad några påstår gäller ännu detta förhållande: James Shrek, "Workers' Compensation: Growing Along with Productivity", Heritage, 31 mars 2016, <https://www.heritage.org/jobs-and-labor/report/workers-compensation-growing-along-productivity>; Scott Winship, "Has Inequality Driven A Wedge Between Productivity And Compensation Growth?", Forbes, 20 oktober 2014, <https://www.forbes.com/sites/scottwinship/2014/10/20/has-inequality-driven-a-wedge-between-productivity-and-compensation-growth/?sh=6e0013b02eb4>.

²³ Reisman, *Capitalism*, 683-ff.

²⁴ Reisman, *Capitalism*, 653-ff.

²⁵ Vanessa Brown Calder, "Parental Leave: Is There a Case for Government Action?", Cato, 2 oktober 2018, <https://www.cato.org/policy-analysis/parental-leave-there-case-government-action>.

²⁶ Courtney Connley, "7 employers offering bonuses to attract new hires", CNBC, 22 augusti 2018, <https://www.cnbc.com/2018/08/22/7-companies-offering-hiring-bonuses-to-attract-new-employees-.html>.

²⁷ Brian P. Simpson, *Markets Don't Fail!* (Lanham: Lexington Books, 2005), 103-104; Reisman, *Capitalism*, 662-663.

²⁸ Dennis Avorin, "Den påtvingade semestern", Timbro, 2 oktober 2017, <https://timbro.se/arbetsmarknad/den-patvingade-semestern/>.

²⁹ Avorin, "Den påtvingade semestern".

³⁰ Reisman, *Capitalism*, 655-659.

³¹ Marian L. Tupy, "How the Market Helped to Make Workplaces Safer", *HumanProgress.org*, 15 september 2018, <https://www.humanprogress.org/how-the-free-market-made-work-safer/>.

³² George Reisman, "Production versus Consumption", *The Freeman* Vol. 14 (October 1964): 3-12. <https://fee.org/media/16979/1964-10.pdf>.

³³ Reisman, *Capitalism*, 660-661.

³⁴ Charlie Giattino och Esteban Ortiz-Ospina, "Are we working more than ever?" Our World in Data, 16 december 2020, <https://ourworldindata.org/working-more-than-ever>.

³⁵ Charlie Giattino och Esteban Ortiz-Ospina, "Do workers in richer countries work longer hours?" Our World in Data, 21 december 2020, <https://ourworldindata.org/rich-poor-working-hours>.

³⁶ Giattino och Ortiz-Ospina, "Are we working more than ever?"

³⁷ Reisman, *Capitalism*, 655-659; Hazlitt, *Economics*, 149-151.

³⁸ George Reisman, "Some Fundamental Insights Into the Benevolent Nature of Capitalism", Jefferson School of Philosophy, Economics, and Psychology, 2002, <http://capitalism.net/articles/Some%20Fundamental%20Insights%20Into%20the%20Benevolent%20Nature%20of%20Capitalism.html>.

³⁹ Mark Skousen, "GO Beyond GDP: Introducing Gross Output as a Top-Line in National Income Accounting", *Swedish Entrepreneurship Forum*, October 2017, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2017/10/PS_Skousen_web.pdf.

⁴⁰ Skousen, "GO Beyond GDP".